

DOI: 10.33766/2524-0323.98.78-89

УДК: 348.01/07

Співак В. О., аспірантка Академії праці, соціальних відносин та туризму, заступник директора департаменту економіки та інвестицій, начальник управління стратегічного розвитку, депутат Полтавської міської ради (м. Київ, Україна)

e-mail: vlada.spivak777@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5951-5891>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КАПЕЛАНІВ

У статті проаналізовано правовий статус військового капелана та відповідність положень нового Закону «Про Службу військового капеланства» чинному законодавству України.

Сформульовано рекомендації щодо удосконалення законодавства України у сфері військового капеланства задля врегулювання відносин у галузі конституційного права, а саме права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених, відповідно до законів України, військових формувань, Державної прикордонної служби України. Проаналізовано необхідність правових та організаційних засад і принципів діяльності Служби військового капеланства. Наголошено на важливості забезпечення соціальних гарантій капеланів, а також духовних і релігійних прав військовослужбовців.

Проведено порівняльний аналіз організації підготовки й діяльності зарубіжних військових капеланів та вивчено корисний для України світовий досвід регулювання цього питання.

Наголошено, що сьогодні, в умовах повномасштабного вторгнення з боку Російської Федерації, психологічна обстановка у військових колективах потребує заспокоєння. Тому важливим є питання врегулювання законодавством України порядку створення комфортних умов праці капеланів та здійснення ними душпастирської опіки військовослужбовців.

При формуванні капеланської служби важливо поєднати патріотичні ідеали з моральними орієнтирами. Симбіоз патріотизму та істинних моральних цінностей здатен сформувати відданого Батьківщині військовослужбовця, готового на самопожертву заради України в боротьбі з агресором.

Зроблено висновок, що прийняття Закону України «Про Службу військового капеланства» – це результат вирішення на законодавчому рівні актуальної проблеми державно-церковних відносин. Утім існує потреба в подальшому внаормуванні підзаконних актів і врегулюванні багатьох суспільних питань у цій сфері.

Ключові слова: капелан, військове капеланство, служба військового капеланства, інститут військового капеланства, душпастирство, душпастирська опіка.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення армії Російської Федерації на територію України виступає серйозним викликом для українських військових. В умовах бойових дій психологічна обстановка у військових колективах потребує заспокоєння. У цьому контексті важливим виступає питання врегулювання

законодавством України порядку створення комфортних умов праці капеланів та здійснення ними душпастирської опіки військовослужбовців.

Закон України «Про військове капеланство у Збройних силах України» є першочерговим кроком до правового врегулювання інституту військового капеланства, однак практика душпастирської опіки в українській армії свідчить про недостатній рівень правового забезпечення, що викликає необхідність доопрацювання законодавства з метою наближення його до європейських і світових стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання становлення, розвитку та реалізації соціальних прав територіальних громад стали предметом наукового дослідження таких вчених, як: Ж. Пустовіт, О. Гончаренко, О. Скрипник та інші. Однак питання забезпечення соціальних прав військових капеланів об'єднаною територіальною громадою не було ретельно досліджено в наукових працях.

Проблематика правового регулювання військового капеланства висвітлена в роботах окремих українських науковців. Так становлення інституту військового капеланства досліджувалося в працях Е. Дробка, В. Журавського, С. Здіорука, П. Рабіновича, В. Танчера, П. Ткачук, О. Уткіна, С. Ярмуся. Серед таких варто виділити роботи І. Чорної «Церква і армія: зарубіжний досвід та українські реалії», В. Чорного «Особливості капеланської служби у Збройних силах України за досвідом проведення ООС», О. Томчук «Душпастирська опіка у волонтерському русі на допомогу Збройним силам України під час російської агресії» (2014–2017) та ін. Водночас у доробку перелічених та інших дослідників не висвітлено, як розв'язати ряд існуючих соціальних проблем, що вже давно є актуальними і невідкладними на тлі повномасштабної військової агресії з боку Росії.

Формулювання цілей. Метою статті є здійснення аналізу сучасного стану нормативно-правових актів у сфері військового капеланства та вироблення пропозицій щодо його вдосконалення з метою практичного забезпечення конституційних прав військовослужбовців та працівників Збройних сил України на свободу совісті, світогляду та віросповідання в контексті забезпечення соціальних прав територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Релігія є важливим чинником соціально-економічного розвитку територіальної громади, оскільки саме вона формує культуру, високі морально-етичні цінності, визначає характер економічного, соціального розвитку громади, забезпечує психологічний комфорт суспільства та сприяє духовному процвітання військовослужбовців територіальної громади.

Капелан – це той, хто допомагає військовому в нелюдських умовах зберегти людське обличчя, навіть коли він змушений позбавляти життя несправедливого нападника. Тоді солдат не перетвориться на вбивцю, лишиться гідною людиною, здатною любити, а священник стане духовним батьком українських героїв. Душпастирська опіка у волонтерському русі на допомогу Збройним Силам України під час російської агресії сприяє досягненню Перемоги й остаточному визволенню українських земель. Історія українського капеланства потребує подальшого вивчення істориками новітнього часу України [1, с. 160].

Священник УГКЦ, доктор наук, професор, Львівського університету о. Яків Гаровський є першим відомим українським капеланом. Військових священників

можна назвати захисниками Батьківщини, оскільки їх також може очікувати та сама доля, що й солдата на війні. Військовий капелан може потрапити в оточення або полон. Та, попри небезпеку, він не полишає свого покликання, адже мета служіння капелана – побудова глибоких і змістовних стосунків, через які Господь буде захищати військових і допомагати не впасти духом у непростих обставинах. Військовий капелан може сприяти збереженню лише духовного стану солдата, оскільки йому заборонено мати зброю та брати участь у бойових діях. Він забезпечує виключно духовну підтримку військовослужбовців, які перебувають у зоні проведення операції, а також укріплює боєздатність особового складу.

Історія українського капеланства почалася завдог до незалежності України. У «Радзивілівському літописі», «Повісті минулих літ» та «Патівському літописі» містяться згадки про священників, що читали молитви в походах та боях часів Київської Русі. «Літопис Самійла Величка», «Літопис Самовидця», «Літопис Рігельмана» свідчать про те що козацькі ради на Січі теж проводили в присутності священника. Духовним наставником Богдана Хмельницького був митрополит Йосип Коринфський, який подарував йому меча, освяченого на Гробі Господнім.

Загалом явище капеланства в Україні має давні історичні традиції: душпастирська опіка була в козацькому війську, легіоні Українських Січових Стрільців, Українській Галицькій Армії, Армії УНР, Українській Повстанській Армії. Щоправда, у незалежній Україні правове формування інституту капеланства дещо затягнулося [1, с. 172]. Священники були в усіх арміях: УСС, УГА, УНР та УПА, аж допоки не настали комуністичні часи і в СРСР не почали насаджувати атеїзм.

Необхідність душпастирської опіки військових актуалізували Євромайдан та агресія на Сході України 2014 року. У результаті вибуху громадсько-волонтерського руху населення, церкви та релігійні організації започаткували духовні ініціативи, спрямовані на допомогу учасникам ООС і родинам, у яких загинули батько, син чи є поранені. Справжніми духовними щитами стали капелани українських релігійних організацій на Сході України. Духовні лідери відвідували поранених у військових шпиталях, працювали з ними як душпастирі. Вони стали невід'ємною частиною особового складу в Збройних Силах України, у Національній гвардії України, у Державній прикордонній службі України та в інших військових формуваннях. З огляду на це, Кабінетом Міністрів України було видано розпорядження № 677 «Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України, Національній гвардії, Державній спеціальній службі транспорту та Державній прикордонній службі», яким було розпочато впровадження інституту капеланства в підрозділах Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, інших утворених, відповідно до законів України, військових формуваннях [2].

«Зброя сама по собі не є злом, не є скверною. Вона використовується для захисту Батьківщини. Є чин освячення зброї, якою захищають Батьківщину. Цей чин ще з древності прописаний у богослужбових книгах православної церкви» [3].

Блаженніший Святослав – глава УГКЦ, згадуючи важкий шлях українського військового душпастирства, який розпочався після здобуття України незалеж-

ності, говорив: «Коли греко-католики вперше постукали до брам військових частин, їм було дуже непросто. Адже командування ще перебувало під впливом радянських стереотипів, не розуміючи ролі й місця священника в армії. Замполіти тривалий час вважали, що можуть замінити будь-кого – від тата і мами до духовника. Перелам стався відносно недавно. Капелани пішли з Євромайдану із добровольцями в степи Донбасу, на передову, і в дії показали, хто є такі. Наразі статус військового капелана поволі набуває звичних для багатьох розвинених країн правових абрисів, закріплюючи їх як штатну інституцію Збройних Сил» [4, с. 19].

Сильні, сміливі та непереможні українські військові потребують щоденної духовної підтримки капеланів та лікування розладів, від бойових стресів, бо нестерпні рани війни залишаються з ним назавжди. З початку конфлікту в ООС, і по сьогодні жакливі рани наших військових є відкритими, болочими та потребують душевного загоєння. На передовій наші хлопці продовжують шукати близьких стосунків з Богом. Щодня з ризиком втрати життя військові набагато частіше звертаються до Бога, аніж цивільні в мирному житті. Коли людина відчуває страх смерті, вона, навіть будучи завзятим атеїстом, підсвідомо починає звертатися до Бога. З особливою турботою потрібно ставитися до воїнів, які на власних очах втратили в бою побратимів. У такій ситуації важливо, щоб поруч був капелан, який не дасть втратити віру в життя через горе і біль розчарування. Незалежно від віросповідання чи взагалі належності до будь-якої церкви, священнослужитель відкрито, доброзичливо, неупереджено готовий вислухати й допомогти нашим захисникам навіть із відверто атеїстичними поглядами.

Наставляючи капеланів, старший єпископ Української Церкви Християн Віри Євангельської Михайло Паночко влучно наголосив: «Хоча Господь і «є великий воїн», та автор військових конфліктів – сатана. І саме солдат стає його першою мішенню. Як фізично, так і духовно». І саме воїн, за висловом генерала Макартура, старанніше всіх молиться про мир, бо рани війни залишаються з ним навіки [5].

Владика Іоанн Яременко розказує про випадок, коли необстріляний воїн у стресовому стані після першого бою погрожував, що всіх розстріляє, тому нікого до себе не підпускав. До нього вдалося підійти лише капелану, який заспокоїв солдата і забрав зброю [6]. Цей випадок вчергове показує важливість присутності капеланів у зоні проведення бойових дій і необхідності моральної та духовної підтримки військовослужбовців, а також членів їхніх сімей на звільнених українськими військовими територіях. Духовний лідер уміє знаходити спільну мову з людьми будь-якого суспільного прошарку, а також виводити з критичного психо-емоційного стану за дуже короткий проміжок часу. Капелан має ненормований графік роботи й готовий цілодобово духовно підтримувати військових, їхніх дружин, батьків та дітей, які цього потребують. Як справжній вірянин, капелан демонструє оточуючим самопожертву та Божу любов у будь-який час дня і ночі, коли людині потрібна буде його духовна підтримка, молитва чи сповідь, дотримуючись при цьому основних принципів діяльності Служби військового капеланства, що закріплені в п.5 ст. 5 Закону України «Про Службу військового капеланства» і говорять про «неприпустимість нав'язування релігійних чи інших переконань» [7].

Законом № 4626 регламентуються права та обов'язків військових капеланів та способи їхньої взаємодії з керівництвом ЗСУ. Згідно з нормами цього Закону, капелан втрачає зв'язок із релігійною організацією, яку він представляє. На нашу думку, необхідно внести правки щодо можливості відкликання мандату керівним центром його церкви, що є захисним механізмом, щоб із боку Збройних сил не було зловживань і не переодягали замполітів у капеланів. Це є прикладом тісної співпраці церкви та держави.

На нашу думку, для того щоб капелан був справжнім, він має бути священником, імамом, пастором тощо і мусить діяти відповідно до канонів його церкви. Мандат – спосіб зберегти за капеланом його конфесійну та церковну приналежність.

Отже, підтримуючи ідею внесення змін до Закону України «Про Службу військового капеланства», пропонуємо пункт 1 частини п'ятої статті 26 доповнити підпунктом «о» такого змісту: «...у зв'язку з відкликанням мандата на право здійснення військової капеланської діяльності». Крім того, цілком слушною виступає ідея доповнення пункту 2 цієї статті підпунктом «м» такого змісту: «...у зв'язку з відкликанням мандата на право здійснення військової капеланської діяльності» [7].

Вважаємо, що основною вимогою для капелана має бути обов'язкове схвалення його кандидатури релігійною організацією, керівництвом якої повинно визнати священника готовим нести це служіння.

Досвід священника та духовний сан підтверджують компетенцію та здатність нести капеланську службу. Стаття 4 Закону № 4626 зазначає, що релігійним організаціям забороняється будь-яке пряме і непряме втручання в діяльність військових капеланів, командування військових частин (підрозділів) та особового складу [7]. На нашу думку, це хибне тлумачення конституційного принципу відокремлення держави і церкви, що перешкоджає можливості церквами контролювати сумлінне виконання священницьких обов'язків капеланів у Збройних Силах України. Якщо не врегулювати порядок надання та відкликання мандату тією чи іншою конфесією, то це нестиме негативні наслідки для державно-церковної взаємодії.

Наразі існує необхідність розробки Положення про міжконфесійну раду, яке б регулювало розподілення квот серед конфесій та порядок надання й відкликання мандатів. Законом № 4626 також передбачається створення Міжконфесійної ради з питань військового капеланства при Міністерстві внутрішніх справ України та Міністерстві оборони України як дорадчого органу з ціллю забезпечення міжконфесійної злагоди та порозуміння у сфері організації заходів задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців і членів їхніх сімей [7]. Важливо, щоб права всіх конфесій були захищені й жодна із конфесій не мала переваг. Має бути працювати правило, де всі різні – усі рівні.

У сфері пенітенціарного капеланства існує позитивний досвід, коли Душпастирська рада з питань релігійної опіки в пенітенціарній системі України, яка з липня 2017 р. діє при Міністерстві юстиції, а до цього функціонувала при нині ліквідованій Державній пенітенціарній службі України. Протягом останніх років

Душпастирська рада організувала низку академічних конференцій за участі капеланів та посадових осіб пенітенціарних закладів, опублікувала збірку наукових статей з цієї проблематики. Постійна робота Душпастирської ради супроводжується підготовкою рекомендацій уряду щодо вдосконалення законодавства про душпастирську опіку в установах попереднього утримання та виконання покарань [8, с. 83].

На нашу думку, необхідно внести зміни до статутів внутрішньої служби Збройних сил України щодо функціональних обов'язків капеланів і розробити Довідник кваліфікаційних характеристик військових капеланів, створити Військовий навчальний центр та сформувати методiku навчальної програми цього закладу для професіоналізації та інституціалізації військового капеланства в Україні.

Інститут військового капеланства сьогодні існує практично в усіх арміях світу. Підготовка, управління та форма співпраці держави з церквою суттєво відрізняється. Світовий досвід душпастирської опіки показує, що священники за потреби виїжджають до частин з охоронцями і помічниками, перебуваючи більшу частину часу в штабі та присутні при проведенні урочистих заходів. Робота іноземних військових священників має свої особливості, оскільки, крім здійснення таїнств, служби, читання молитов та сповідання, він також створює комфортний психологічний клімат у колективі військової частини, надає медичну та психологічну допомогу військовим. Наприклад, у Польщі капелани мають офіцерські звання й постійно проводять церковні служби у військовій частині та контролюють, щоб військовослужбовці дотримувалися морально-етичних норм поведінки. Німецькі капелани не є кадровими військовими, а, пройшовши досвід служіння в парафії та випробувальний термін, оформлюються як держслужбовці. Латвійських капеланів навчають військовим, духовним навичкам, іноземним мовам та практичному служінню в церкві. Варшавська Вища Духовна Семінарія має військове відділення, де готують польських капеланів. У Великій Британії існує королівська служба капеланів, яку очолює головний капелан Збройних Сил у званні генерал-майор. Англійські капелани проводять богослужіння у військових церквах. Кожен гарнізон може мати декілька церков різних конфесій. Офіційно діяльність військових капеланів заборонена лише в Китаї та Північній Кореї.

В Україні варто звернути увагу на перейняття досвіду американської моделі військового капеланства, де релігія визнана одним із головних чинників державної безпеки. Американцями вибудована співпраця держави і церкви на принципах організаційної подвійності. Американський військовий капелан є службовцем двох інститутів, відповідно до нормативних документів. З одного боку, він є рукоположеним релігійним служителем, з іншого – одночасно є і військовослужбовцем, якому присвоюється офіцерське звання. Таким чином, капелан дотримується військової субординації та водночас представляє одну з релігійних організацій Америки. На капелана США та Великобританії також покладається просвітницька діяльність, етика військова, вірність побратимам та поводження з військовополоненими. В Україні всі ці питання мають бути спрямовані до фахівця, що має вищу богословську освіту. Держава включно із душпастирською опікою оплачує

діяльність капелана, який широко буде обслуговувати гуманітарне питання, а не виключно проводити релігійну службу. При тому капелан діє канонічно в рамках релігійної організації.

У Канаді церква готує священників, а армія робить з них капеланів, які є представниками високої офіцерської культури. Військова частина під час призначення капелана проводить голосування, і яка конфесія набирає більшість голосів, та й делегує капелана. Канадійський капелан є майже соціальним працівником військової частини та виконує роль психолога. Він сповіщає сім'ю про поранення чи смерть солдата, підтримує родину до часу похорону.

Капелан має бути відкритий для всіх і не бути заангажованим у своїх релігійних переконаннях та працювати не лише з людьми, які розділяють з ним одну віру, а з усіма на рівних. Вимоги до українського військового капелана закріплені в пп.1 та 2 статті 7 Закону України «Про Службу військового капеланства» [7]. Як показує практика, починаючи з 2014 року, у зоні ООС військовий священник поруч з українськими солдатами всюди: у казармі, під час військових операцій, на військовому навчанні, живе й постійно перебуває з бійцями в тих самих бойових умовах, а не в штабі, як зарубіжні колеги. Етична складова роботи капелана теж законодавчо закріплена й підпорядковується першочергово його священницьким обов'язкам, тому капеланом може бути виключно представник однієї з конфесій, а не людина з вулиці.

Таємниця сповіді завжди була важливою складовою етичної поведінки духовного наставника, і на війні вона має залишатись теж незмінним атрибутом діяльності капелана, що спілкується з військовим про його духовні проблеми. У наші часи відкритись людям стає все складніше через втрату нацією моральних орієнтирів, і саме священник лишився тією особистістю, якій українець може довіритись. Солдату в окопі важливо сповідатися не боячись, що капелан доповість усе почуте вищому військовому керівництву. Проте, оскільки не всі релігійні організації мають таїнство сповіді, право військового на конфіденційність інформації особистого характеру є недоторканною, охороняється законом й закріплена в п.2 ст. 10, відповідно до якого, військовий капелан має право не відповідати на запитання щодо фактів та обставин, які стали йому відомі під час сповіді» [7]. Ця норма захищає капелана від звільнення в разі тиску на нього вищого військового керівництва, з вимогою відкрити таємницю сповіді одного з військових.

У п. 1 цієї ж статті сказано: «Інформація про особу, що стала відома військовому капелану під час здійснення військової капеланської діяльності, є конфіденційною» [7].

Таємниця сповіді є недоторканною й охороняється ч. 7 ст. 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення», який забороняє оприлюднювати інформацію, отриману зі сповіді: «Таємниця сповіді є недоторканною і охороняється законом. Забороняється оприлюднювати, фіксувати технічними засобами та відтворювати будь-яку інформацію, отриману зі сповіді. Відомості, отримані зі сповіді, не можуть бути предметом досудового розслідування, досудового слідства чи кримінального провадження, використовуватися як доказ. Ніхто в жодному разі не може допитувати

священнослужителя, перекладача чи іншу особу з питань, пов'язаних з конфіденційністю сповіді» [9]. Ця норма синхронізує законодавство України з відповідними міжнародними стандартами, зокрема імплементує базові положення Європейських пенітенціарних правил, прийнятих на рівні Ради Європи.

Висновки. Прийняття Закону України «Про Службу військового капеланства» є свідченням того, що нарешті українська влада змогла звернути свою увагу на проблеми державно-церковних відносин і спробувала їх вирішити на законодавчому рівні. Однак, досі залишається неврегульованим велике коло суспільних відносин, які потребують корегування діючого законодавства, задля задоволення соціальних гарантій капеланів і релігійних, духовних, соціальних прав військово-службовців.

З огляду на наведений вище аналіз законодавства України та угоди між урядовими органами й релігійними організаціями, можна зробити висновок, що діюча модель державно-церковних відносин в Україні не є суто сепараційною через відсутність «стіни між державою та релігійними об'єднаннями», згідно з характеристиками Г. Моран, але може бути охарактеризована як режим акомодатції (притосування) з елементами кооперації, відповідно до класифікації К. Дьюрема та Б. Шарфса. Водночас наполегливі заклики окремих громадських і політичних діячів повернутися до абсолютно сепараційної моделі відносин між державою і церквою містять у собі ризики виключення релігійних організацій з публічного дискурсу. Така маргіналізація релігійного середовища небезпечна через загрозу втрати релігійного миру та злагоди в суспільстві, які забезпечуються за рахунок державно-конфесійної взаємодії та активної участі церков у розвитку українського суспільства, що свідчить про трансформацію відносин держави і церкви за останні 30 років. Крім того, загалом національна та місцева влада також не сприймають ідею сепараційної моделі державно-церковних відносин в Україні, але беруть до уваги конституційне положення про відокремлення церкви від держави в інтерпретації, викладеній у положеннях ст. 5 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» та інших законодавчих актів [8, с. 84]. У результаті виникає проблема соціально-економічного забезпечення капеланів, оскільки порядок фінансування їхньої діяльності передбачає можливість оплати такої служби та соціального забезпечення державою, тому на родини капеланів має бути поширене законодавство України у сфері соціального захисту військовослужбовців, як і на всі їхні сім'ї.

Конфліктність, що випливає з несприйняття релігійних організацій, як суб'єктів громадянського суспільства України, та вимоги принципу правової визначеності, дають змогу зробити висновок про необхідність доповнення ч.3 ст. 35 Конституції України положеннями, які мають закріпити право релігійних організацій на участь у громадському житті і взаємодію з органами влади на партнерських засадах. Такі конституційні зміни актуальні в сучасних умовах трансформації українського суспільства від ідеології воєвничого атеїзму, яку насаджував радянський тоталітарний режим, до сучасних державно-церковних відносин, побудованих на засадах свободи віросповідання, релігійного та ідеологічного плюралізму

[8, с. 85]. Таке доповнення сприятиме правому врегулюванню можливості отримання капеланами соціальних гарантій, що встановлені чинним законодавством для військовослужбовців.

Д. О. Вовк у своїй науковій праці вказує: «Саме розуміння церкви як інституту громадянського суспільства, з одного боку, дає змогу обґрунтувати її незалежність, автономність від політичної влади, а з другого – відкриває шлях до усвідомлення можливості співпраці держави і церкви у сферах, у яких їхня діяльність спрямовано на виконання аналогічних завдань (соціальна, освітня та ін.)» [10, с. 182]. На сьогодні державно-конфесійна взаємодія на договірних засадах розвивається відповідно до положень ч.3 ст. 9 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», де зазначено: «Не регламентовані законом відносини держави з релігійними управліннями і центрами, у тому числі й тими, що знаходяться за межами України, регулюються відповідно до домовленостей між ними і державними органами» [11]. Доказом цього виступає той факт, що 17 лютого 1998 р. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), Мінінформ та Держкомрелігії підписали «Меморандум щодо висвітлення засобами масової інформації проблем релігійно-церковного життя» [12, с. 19-21]. Згодом на державному телеканалі УТ-1 почала виходити телепрограма з короткими промовами релігійних діячів різних конфесій, що входять до складу ВРЦіРО [8, с. 82].

На нашу думку непереможність армії формується саме на релігійних цінностях та релігійній моралі, тому на сучасному етапі формування капеланської служби необхідно поєднати патріотичні та християнські моральні ідеали, які спроможні сформувати відданого українського військового, готового на самопожертву заради Батьківщини. Наявність штатного капелана в кожній військовій частині на території громади задовольнить соціальні, духовні та релігійні потреби військовослужбовців. Священники, пастори, імами, рабини є відданими своїй справі і вже багато років поспіль на волонтерських засадах час від часу є гостями у військових частинах громади, проте мусимо наголосити на необхідності щоденної присутності військового капелана й забезпечення його соціальних прав. На нашу думку, кожен штатний капелан повинен отримувати достатнє грошове та продовольче забезпечення, гарантоване службове житло приміщення, а за членами їхніх сімей, у разі втрати годувальника чи в результаті захоплення в полон, визнання безвісно відсутнім чи померлим під час виконання своїх обов'язків на війні, мають бути збережені обов'язкові грошові виплати в розмірі посадового окладу та залишені 50-відсоткові пільги на комунальні послуги. Отже, під час несення служби в зоні бойових дій пропонуємо взагалі звільнити капеланів від виплати комунальних, надати їм безкоштовний проїзд, безпроцентну іпотеку, лікування за рахунок держави, безкоштовні ліки, а також забезпечити виплату грошової допомоги в разі поранення, каліцтва, нещасного випадку, контузії, захворювання й оздоровлення в профспілкових санаторіях.

Використані джерела:

1. Томчук О. Душпастирська опіка у волонтерському русі на допомогу Збройним силам України під час російської агресії (2014–2017). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Історичні науки.* 2018. Вип. 27. С. 160, 172.

2. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про Службу військового капеланства» від 21.01.2021 № 4626. *Верховна Рада України. Офіційний сайт*. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70878. (дата звернення: 12.03.2022).

3. Капелан. Матеріал Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Капелан>. (дата звернення: 13.03.2022).

4. Карпюк Г. Капелани – духовні батьки українських героїв. Газета «Народна армія» від 07.11.2016. URL : http://news.ugcc.ua/articles/kapelani__duhovn%D1%96_batki_ukrainskih_geroiv_77964.html. (дата звернення: 14.03.2022). С. 19.

5. Українське євангельське капеланство. Матеріал Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Українське_євангельське_капеланство. (дата звернення 12.03.2022).

6. Митрополит Іоан (Яременко). Військовий священник може взяти в руки зброю лише з душпастирською метою. *Дзеркало тижня. Україна*. Вип. № 8-9, 3 березня-16 березня 2018 р. URL : https://zn.ua/ukr/personalities/mitropolit-ioan-yaremenko-viysko-viy-svyaschenik-mozhe-vzyati-v-ruki-zbroyu-lishe-z-dushpastirs-koyu-metoyu-270995_.html. (дата звернення: 14.02.2022).

7. Про Службу військового капеланства: Закон України від 30.11.2021 № 1915-IX. *Верховна Рада України. Офіційний сайт* URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text>. (дата звернення: 20.03.2022).

8. Васін М. С. Сучасна державна-церковна взаємодія в Україні: переосмислення конституційних засад. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 82, 83, 84, 85. (дата звернення: 30.03.2022).

9. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.07.1993 № 3352-XII в редакції від 03.03.2022 року. *Верховна Рада України. Офіційний сайт*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>. (дата звернення: 03.03.2022).

10. Вовк Д. О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія. Харків : Право, 2009. 224 с.

11. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 25. Ст. 9.

12. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій. Збірник офіційних документів 1996–2007. Київ : ВРЦіРО, 2007. С. 19–21.

References:

1. Tomchuk, O. (2018). Dushpastyrska opika u volonterskomu rusi na dopomohu Zbroinym sylam Ukrainy pid chas rosiiskoi ahresii (2014–2017). *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii: Istorychni nauky - Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series: Historical Sciences., Vyp. 27, 160, 172.* [in Ukrainian].

2. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro Sluzhbu viiskovoho kapelanstva» vid 21.01.2021 No 4626. (2021) N. p. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiynyi sait –Verkhovna Rada of Ukraine. Official site*. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/472466>. [in Ukrainian].

3. Kapelan. Material Vikipedii – vilnoi entsyklopedii. N. d. N. p. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Kapelan>. [in Ukrainian].

4. Karpiuk, H. Kapelany – dukhovni batky ukrainskykh heroiv. hazeta «Narodna ar miia» vid 07.11.2016. (2016) N. p. URL : http://news.ugcc.ua/articles/kapelani__duhovn%D1%96_batki_ukrainskih_geroiv_77964.html. [in Ukrainian].

5. Ukrainske yevanhelske kapelanstvo. Material Vikipedii – vilnoi entsyklopedii. [Elektronnyi resurs] URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Ukrainske_ievanhelske_kapelanstvo. [in Ukrainian].

6. Mytropolyt Ioan (Yaremenko). Viiskovyi svyashchenyk mozhe vziaty v ruky zbroiu lyshe z dushpastyrskoiu metoiu. *Dzerkalo tyzhnia. Ukraina - Mirror of the week. Ukraine, Vyp. 8-9, 3 berezhnia-16 berezhnia 2018 r.- March 3-March 16, 2018*. URL : https://zn.ua/ukr/personalities/mitropolit-ioan-yaremenko-viiskoviy-svyaschenik-mozhe-vzyati-v-ruki-zbroyu-lishe-z-dushpastirs-koyu-metoyu-270995_.html. [in Ukrainian].

7. Pro Sluzhbu viiskovoho kapelanstva: Zakon Ukrainy vid 30 lystopada 2021 roku No 1915-IX. (2021) N. p. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiinyi sait -Verkhovna Rada of Ukraine. Official site*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text>. [in Ukrainian].

8. Vasin, M. S. (2019). Suchasna derzhavna-tserkovna vzaiemodiia v Ukraini: pere-osmyslennia konstitutsiinykh zasad. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava - Journal of Kyiv University of Law, 82-85*. [in Ukrainian].

9. Pro poperednie uviaznennia: Zakon Ukrainy vid 30 chervnia 1993 roku No 3352-XII v redaktsii vid 03.03.2022 roku. (2022) N. p. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiinyi sait - Verkhovna Rada of Ukraine. Official site*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>. [in Ukrainian].

10. Vovk, D. O. (2009) Pravo i relihiia: zahalnoteoretychni problemy spivvidnoshennia: monohrafiia. Kharkiv : Pravo, 182. [in Ukrainian].

11. Pro svobodu sovisti ta relihiini orhanizatsii: Zakon Ukrainy vid 23 kvitnia 1991 r. No 987-XII. (1991) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 25, art. 9*. [in Ukrainian].

12. Vseukrainska Rada Tserkov i relihiinykh orhanizatsii (2007) *Zbirnyk ofitsiinykh dokumentiv 1996–2007*. Kyiv : VRTsiRO, 19–21. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.04.2022

Spivak V., Graduate Student of the Academy of Labor, Social Relations and Tourism, Deputy Director of the Department of Economy and Investment, Head of the Strategic Development Department of the Deputy City Council (Kyiv, Ukraine)

SPECIAL ISSUES OF THE FUNCTIONING OF THE LEGISLATION OF UKRAINE ON SOCIAL SECURITY OF MILITARY CHAPALS

The article analyzes the legal status of the military chaplain and the compliance of the provisions of the new Law "On the Military Chaplaincy Service" with the current legislation of Ukraine.

Recommendations for improving the legislation of Ukraine in the field of military chaplaincy in order to regulate relations in the implementation of the constitutional right to freedom of thought and religion of servicemen of the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine, other military formations are formulated in accordance with Ukrainian laws, the State Border Guard Service of Ukraine. Legal and organizational principles and principles of the Military Chaplaincy Service are revealed. The importance of ensuring social guarantees for chaplains, as well as the spiritual and religious rights of servicemen is emphasized.

A comparative analysis of the organization of training and activities of foreign military chaplains is conducted and the world experience useful for Ukraine in regulating this issue is studied.

It is emphasized that today, when Ukraine is facing the threat of a full-scale invasion by the Russian Federation, the psychological situation in the military units requires pacification. Therefore, the issue of regulating the legislation of Ukraine on the procedure for creating comfortable working conditions for chaplains and their pastoral care of servicemen is important.

When forming a chaplaincy service, it is important to combine patriotic ideals with moral guidelines. The symbiosis of patriotism and true moral values are able to form a serviceman devoted to Ukraine, ready to sacrifice himself for the sake of Ukraine in the fight against the aggressor.

It is concluded that the adoption of the Law of Ukraine "On the Military Chaplaincy Service" is the result of solving the current problem of state-church relations at the legislative level. However, there is a need for further regulation of bylaws and regulation of many public relations in this sphere.

Keywords: chaplain, military chaplaincy, military chaplaincy service, institute of military chaplaincy, pastoral care.

DOI: 0.33766/2524-0323.98.89-98

УДК: 340.12:340.5

Янчук Н. Д., кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії та філософії права Одеського державного університету внутрішніх справ (м. Одеса, Україна)

e-mail: yanchuknd@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0491-0995>

МЕТОДОЛОГІЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: НОВІ ПАРАДИГМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглянуто питання сутності методології порівняльного кримінального права та її роль у наукових дослідженнях. Констатовано, що специфіка методології у сфері порівняльного кримінального права полягає в застосуванні широкого спектру методологічного інструментарію, що дозволяє отримати нові знання про деякі об'єкти чи предмети, а також доповнити вже існуючі знання та встановити їх системний характер, логічність та евристичність. Особливу увагу приділено порівняльно-правовому, історичному, формально-логічному методам пізнання, їх специфіці та ролі при проведенні порівняльних кримінально-правових досліджень.

Зазначено, що методологія порівняльного кримінального права – це система підходів, методів і способів наукового дослідження, теоретичні засади їх використання при здійсненні теоретико-пізнавальної юридичної діяльності в області порівняльного кримінального права. Зроблено висновок, що методологію порівняльного кримінального права не варто зводити лише до всезагального методу діалектичного матеріалізму та формально-догматичного методу пізнання, що довгий час панували в кримінально-правових дослідженнях. Методологія порівняльного кримінального права являє складне та багатопарове явище, котре охоплює цілий комплекс методологічних підходів,